

YEDİKITA

AYLIK TARİH VE KÜLTÜR DERGİSİ
TEMMUZ 2023 - SAYI 179

YAYINCI
ÇAMLIÇA BASIM YAYIN VE TİC. A.Ş.

Adına İmtiyaz Sahibi AHMET TEMİZ
Yayın Yönetmeni (Sorumlu) KEMAL ERKAN
Yayın Editörü VEYSEL SEKMEN
Editörler R. KEMAL SUBAŞI
EMRE BOYACI
Dijital İçerik Editörü TUNAHAN KANICI
Yayın Danışmanları SELMAN SOYDEMİR
İBRAHİM COŞKUN
Tasarım SÜLEYMAN KÖKLÜ
Kurumsal İletişim İSMAİL GÜR - MURAT SAFRAN
Web AURORA BİLİŞİM
Hukuk Müşaviri Av. ALİ ÇAVUŞOĞLU

KÜTÜPHANE VE ARŞİV

Çamlıca Araştırma Kütüphanesi
www.camlicalibrary.org

YÖNETİM YERİ

Çamlıca Basım Yayın ve Tic. A.Ş.
Bağlar Mah. Mimar Sinan Cad. No 54
Güneşli - Bağcılar / İSTANBUL
Sertifika No 46592

REKLAM

HÜSEYİN GÜNEY
huseyin.guney@camlicabasim.com

BASKI

Çamlıca Basım Yayın

YAYIN SÜRESİ-TÜRÜ

Aylık-Yerel Süreli
ISSN 1308-5379

AVRUPA (ALMANYA)

ENDER GMBH, Melatener Weg 18 - 50825 KÖLN
Tel. +49 221 690 58 90
www.camlicakitap.de / abone@camlicakitap.de

AVRUPA (HOLLANDA)

Çamlıca Kitap B.V. Bemmelseweg 67 6662 PE Elst-GLD
Holland / info@camlicakitap.nl / www.camlicakitap.nl

YEDİKITA Dergisi'nin bütün yayın hakkı, Çamlıca Basım Yayın ve Tic. A.Ş.'ye aittir. Dergide çıkan yazılar kaynak gösterilerek iktibas edilebilir. Yayınlanan reklamların her türlü mesuliyeti, sahiplerine aittir.

İRTİBAT VE ABONE

0850 811 9 811
abonemerkezi@camlicabasim.com
Yazı İşleri (0212) 657 88 00 - 7103
WhatsApp Hattı 0530 285 38 04

ÇAMLIÇA BASIM YAYIN VE TİC. A.Ş.

Ziraat Bank IBAN TR81 0001 0021 0550 7231 7750 02
Akbank IBAN TR60 0004 6011 9388 8000 0135 18

yedikita.com.tr editor@yedikita.com.tr

 / yedikitadergisi

Yeni bir okuma deneyimi için
dijital sayılarımız
Çamlıca Kitap uygulamasında

Yedikitadan...

D

ünya kültür tarihinde kitabın ve kütüphanenin ayrı bir yeri olduğu gibi kitap ve kütüphane tarihi konusunda da Müslümanların yeri başkadır. Zira evlerden saraylara, medreselerden

camilere ve hatta türbelere kadar pek çok noktada kütüphane kurmuş bir kültürden söz ediyoruz.

Bazen sadece içinde yazılı ilimle bazen de kâğıdıyla, mürekkebiyle, cildiyle, süslemeleriyle, hattıyla her bir kitap, hazinedir aslında. O yüzden kurumsal manada kütüphanelerin ortaya çıkmaya başladığı ilk devirlerden itibaren kütüphane için “hizânetü'l-kütüb (kitaplar hazinesi)” ve oradaki görevli için de “hâzin (hazineci)” ifadeleri kullanılmıştır. “Altının kıymetini, sarraf bilir!” sözüne uyarak bu hazineden istifade etmek isteyen ilim ehli için de her türlü imkân sağlanmıştır.

Öyle kütüphane kurucuları vardır ki uzak diyarlardan ilim öğrenmeye gelenlerin yol masraflarını dahi karşılamıştır. Öyle âlimler vardır ki ilim öğrenmek için geceleri kütüphaneyi kiralayıp sabaha kadar kitap okumuştur. Öyle sultanlar vardır ki kitap temini için dünyanın dört bir yanına adamlarını göndermiştir. Öyle sanatkarlar vardır ki ciltlenmek üzere getirilen kitapların isimlerini kaydettiği bir kitap yazmış ve bugün Dewey'ye atfedilen onlu kataloglama sisteminin temellerini atmıştır. Öyle hayır sahipleri vardır ki sırf talebeler istifade etsin diye vakıf kütüphane kurmuştur.

“Öyle”leri çoğaltmak mümkün. Bu ay dosyamızda İslâm kütüphaneciliğinin temellerinin

nasıl atıldığına temas ettik. Bugün yapay zekâya kitap yazdırmak konuşulsa da asıl hazinenin ve hakikatin, ecdad mirası sahih kitaplarda yer aldığı gerçeğini hiçbir zaman unutmamak gerek.

İstifadeler dileriz.

içinde

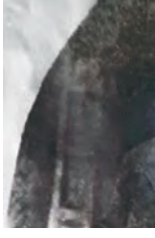
TEMMUZ 2023
sayı

179

24-39
İSLÂM KÜTÜPHANECİLİĞİNİN
BAŞLANGIÇ SERÜVENİ

DOÇ. DR. BAYRAM ARİF KÖSE

ekiler

6

AYIN GÜNÜ

MEHMED ŞEVKİ

8

YAZIHANE

"BAZI ŞEHİRLER, İNCİYLE DOLU SEDEF GİBİDİR"

10

**DÜN PAŞA KONAĞIYDI
BUGÜN OTOPARK OLDU!**

YASİN ODABAŞI

16

**ÖDEMENİZİ SİNCAP DERİSİYLE Mİ
YAPARSINIZ**

**DENİZ KABUĞUYLA MI?
ORTA ÇAĞ İSLÂM COĞRAFYASINDA
SIRA DIŞI ÖDEME ARAÇLARI**

DOÇ. DR. AHMET ÖZDAL

40

ÂNIN HİKÂYESİ

**ABİ KARDEŞ
İLK ARABALI VAPURLARIMIZ**

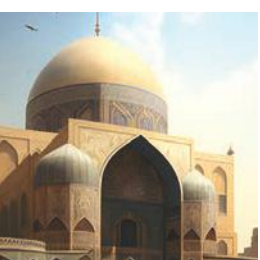
TUNA SER

42

**DAVET İLE İCABET ARASINDA
SON KİSRA VE SON KAYSER**

AHMET SARBAY

49

BERCESTE

50

**RUMELİ'DEN BURSA'YA
BİR GÜREŞÇİNİN HAYAT HİKÂYESİ
YENİŞEHİRLİ RÜSTEM PEHLİVAN**

DR. SALİH EROL

58

TARİH AMBARI

MUSTAFA DEDELER

60

TASAVVUF YOLU BUHARA

DOÇ. DR. BAYRAM ARIF KÖSE

70

**AVRUPA MODASINDA
OSMANLI RÜZGÂRI**

TUNA SER

76

**TESTGÂH
HABERLEŞMENİN TARİHİ**

AHMET SARBAY

78

BULMACA

SELMAN ASLAN

ayın günü

ayın günü

8 Temmuz

1709

İsveç Kralı 12. Karl (Demirbaş Şarl) Osmanlı'ya Sığındı

1697

Babası 11. Karl'ın ölümü üzerine, 15 yaşında İsveç tahtına çıktı.

1700

Danimarka, Saksonya, Lehistan ve Rusya Çarlığı, kuzeyde büyük bir devlet hâline gelen İsveç'e karşı, savaş koalisyonu oluşturdular. Tarihte "Büyük Kuzey Savaşı" denilen ve 21 yıl sürecek olan savaş başladı.

AĞUSTOS 1700

İlk askeri başarısını, aynı zamanda kuzeni olan Danimarka-Norveç kralı 4. Frederik'e karşı kazandı. Kopenhag'ı kuşatan 12. Karl, Danimarka'yı barışa zorlayarak saf dışı bıraktı.

30 KASIM 1700

Kendinden 4 kat büyük olan Rus ordusunu, Narva Muharebesi'nde mağlup etti. Ruslar 10 bin asker kaybetti.

1701-1706

Duna Nehri kıyılarında, birleşik Saksonya-Lehistan ordusunu mağlup etti. Polonya'ya çekilen Lehistan

ordusunu takip ederek Kliszov Muharebesi'nde tekrar mağlup etti. Polonya'yı işgal ederek Lehistan tahtına kendi adayını çıkardı.

1708

Danimarka, Lehistan ve Saksonya'yı saf dışı bırakan 12. Karl, Rusya'yı istila harekâtına başladı. Holofzin Muharebesi'nde kendinden iki kat büyük Rus ordusunu mağlup etti. Bu zafer üzerine Moskova'ya yürüme kararı aldı.

3 MAYIS 1709

Kışın çok sert geçmesi, Rus ordusunun çekilirken geride kalan her şeyi tahrip etmesi ve tedarik sıkıntısı nedeniyle, İsveç ordusunun yarısı yok olmuştu. 12. Karl, Poltova'da Çar I. Petro'nun emrindeki Ruslara karşı ağır bir yenilgi yaşadı.

8 TEMMUZ 1709

Elinde kalan birkaç yüz askerle güneye çekilen 12. Karl, Özü Kalesi muhafızı Abdurrahman Paşa'ya sığındı. Osmanlı kaynaklarında Demirbaş Şarl olarak geçen 12. Karl, beş yıl boyunca Osmanlı topraklarında mahsur kaldı ve ülkesini buradan yönetti. Ancak Prut Muharebesi'nde Osmanlı'nın Rusya'yı mağlup etmesi üzerine ülkesine dönebildi.

TEMMUZ'DA BAŞKA NE OLDU?

1 Temmuz 1911: Kandilli Rasathanesi kuruldu.

4 Temmuz 1187: Selahaddin Eyyûbi, Hittin'de Haçlıları mağlup etti.

14 Temmuz 1942: İlk atom bombası, Amerika'nın New Mexico eyaletinde patlatıldı.

22 Temmuz 1538: Basra ve Aden, Osmanlı topraklarına katıldı.

"BAZI ŞEHİRLER, İNCİYLE DOLU SEDEF GİBİDİR"

İsmail Hakkı Bursevî (rahmetüillahi aleyh)-1692

Yazhane

Bil ki Edirne, Bursa ve Kostantiniyye olarak meşhur üç şehirden her biri, Osmanlı padişahlarının saltanat yurdu idi. Şüphesiz yoktur ki sultanların bulunduğu mekânlar, büyük toplulukların bulunduğu yerlerdir. Zira onlar, âfâkta enfüsteki ruhlar mesabesindedir...

Nitekim ruh, Allah'ın insanda terkip ettiği en üstün kuvvettir. Vücuttaki her şey, ona tâbidir. Aynı şekilde sultan da Allah'ın yeryüzüne yaydığı bütün halktan (reâyâ) daha güçlüdür. Hepsî sultana tâbidir ve sultanın şerefi, birlik ve huzuru, onun mekânına da şeref ve huzur katar. Bilmez misin ki peygamberlerin ve velilerin ayaklarının bastığı mekânlar, diğer yerlerde olmayan büyük bir şeref ve değer kazanmışlardır. İşte bu yüzden insanlar, bu mukaddes mekânlara değer verip ziyaret ederler ve türbeleriyle teberrükte bulunurlar.

"Şerefü'l-mekân bi'l-mekân (mekânın şerefi orada oturan ilemdir)." sözü çok doğrudur. Şayet bir yere şerefli biri uğramazsa orası asla şeref kazanamazdı. Bu böyledir, zira bir yerin tercihinde umumî veya hususî bir sebep olması gerekir.

Buradan ortaya çıkmıştır ki ruh ve sultanın her ikisi için, bu ikisi dışındakilerin sahip olmadığı bir birlik vardır. Her kim ruh sarayına girerse "tefrika" afetinden emin olur, huzur ve birlik bulur. Her

Bu ayki iktibasımız, İsmail Hakkı Bursevî Hazretleri'nin "Tamâmü'l-Feyz" isimli eserinden. Atpazarî Osman Efendi Menâkıbı olarak da bilinen eserde Bursevî Hazretleri, aynı zamanda şeyhi olan Osman Efendi'nin hayatını ve tasavvufî cihetlerini anlatır. Aralarında geçen konuşmalara da yer verir. Aşağıdaki kısım ise Osman Efendi'nin İstanbul'a yerleşmesinin anlatıldığı bölümden alındı...

kim de saltanat sarayına yani saltanat beldesine girerse, orada başka yerlerde ulaşamadığı hedef ve isteklere dair vasıtaları bulur...

İdris (a.s.) buyurdu ki: "Her kim muzaffer bir sultanın, âdil bir hâkimin, âlim bir tabîbin, (ticareti) canlı bir çarşının ve akan bir nehrin bulunmadığı bir yeri yurt edinirse; nefisini, ehlini, malını ve evladını zâyi etmiş demektir." İşte Kostantiniyye, bütün bu vasıfları kendisinde toplayan bir şehirdir. Bu

itibarla bu şehre çok övgüler yapılmıştır. Şâirin, "Ne Mısır ne Şam ne kara ne de deniz, hepsi köydür, Şîraz ise şehirdir." sözüne gelince; o, bu sözü, (Kostantiniyye dışındaki) Acem beldelerine ve çevresine nisbetle söylemiştir. Zira Acem beldelerine nisbetle Şîraz şehri, Müslüman beldelerine nisbetle Kostantiniyye şehrinin değeri mesabesindedir. Çünkü Kostantiniyye, diğer hepsine galip gelmiştir...

Gerçekten de bazı mertebelerin diğerlerine nisbetle bir üstünlüğü vardır. "Tabiat" ve "nefis", ahali asla huzur ve birlik bulmayan dağınık beldeler gibi, "külli tefrika" makamıdır. Onların ömürleri sıkıntı ve zorluklarla mücadele ve belâlara sabırla geçer... Çünkü onlar, bütün

“Şerefü’l-mekân bi’l-mekân (mekânın şerefi orada oturan iledir).”
sözü çok doğrudur.
Şayet bir yere şerefli biri uğramazsa orası asla şeref kazanamazdı...

gün maişetlerini kazanmak için çalışırlar da (maneviyatlarını yükseltmek için zaman ayırmazlar). Onlar mide, kafa ve boğazlarının kölesidirler (Hz. Allah, bizi bu durumdan korusun).

Şu bir gerçektir ki Allahü Teâlâ, bir hikmetten dolayı, bazı yerleri tevhid ehlinde ve güzel eserlerinden, özü olmayan ceviz gibi boş bırakmıştır. Bazılarını da tevhid ehli ve onların büyük, pahalı, kıymetli inci ile dolu sedef gibi eserleriyle doldurmuştur. Rum diyarında bulunan Edirne, Kostantiniyye, Bursa, Konya ve benzeri şehirler bunlardandır.

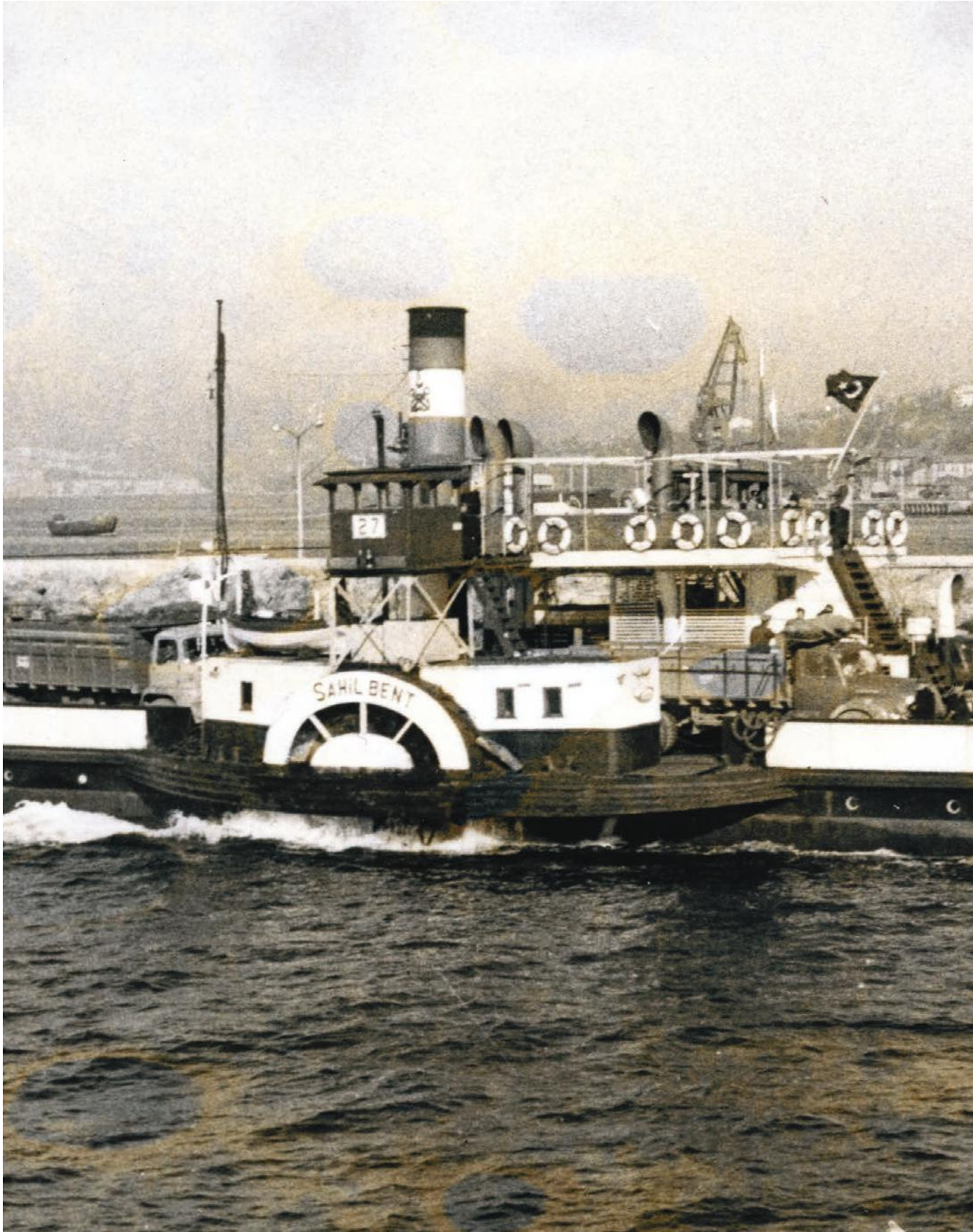
Arabistan şehirlerine gelince, onları vafsetmeye bile imkân yoktur; çünkü o yerler peygamberlerin (aleyhimüsselam) yaşadığı mekânlardır. Eğer sen “Senin iddia ettiğin yerlerdeki şehirler ile bu zamandakiler arasında çok fark vardır. Eskiler nerede, şimdikiler nerede!” dersen, şöyle derim: Onların varlıklarıyla eserlerine şahit oldum. Varlığın bekâsı için eserin bekâsı yeter. Nereden

biliyorsun, Hz. Allah belki de oralarda gizli veliler yaratmıştır. Allahü Teâlâ (hadîs-i kudsî’de), “Velilerim, gök kubbemin altındadır. Onları, benden başkası bilmez.” buyuruyor. Eğer sen, hakikatinin üzerinden yabancılık (gayriyyet) örtünü kaldırıp açabilirsen velileri tanır, belki de onları görürsün.

Şayet sen “Velayet gizli olduğu hâlde bazı mekânlarda veli kulların bulunmadığını nereden biliyorsun?” dersen, şöyle derim: Eserlerinin bulunmamasından anlarım, çünkü çorak toprakta hiçbir şey bitmez. Nitekim *Mesnevî*’deki şu söz, bu hakikati bildirmektedir:

*Yerde şeker kamışı mı bitmiş, yoksa alelâde kamış mı?
Her biten ot, bittiği yerin hâlini, kabiliyetini bildirir.*

Eğer toprakta bir şey bitmiyorsa bu, onun elverişsizliğindedir. Eğer toprak bir şey yeşertirse toprağın güç ve kıymeti, nebatının güç ve kıymeti ölçüsünde olur. Çünkü diken, gül gibi değildir. Aynı şekilde Ebû Cehil karpuzu da hurma gibi değildir. ■■

ânın hikâ- yesi

TUNA SER

آنک چکایری

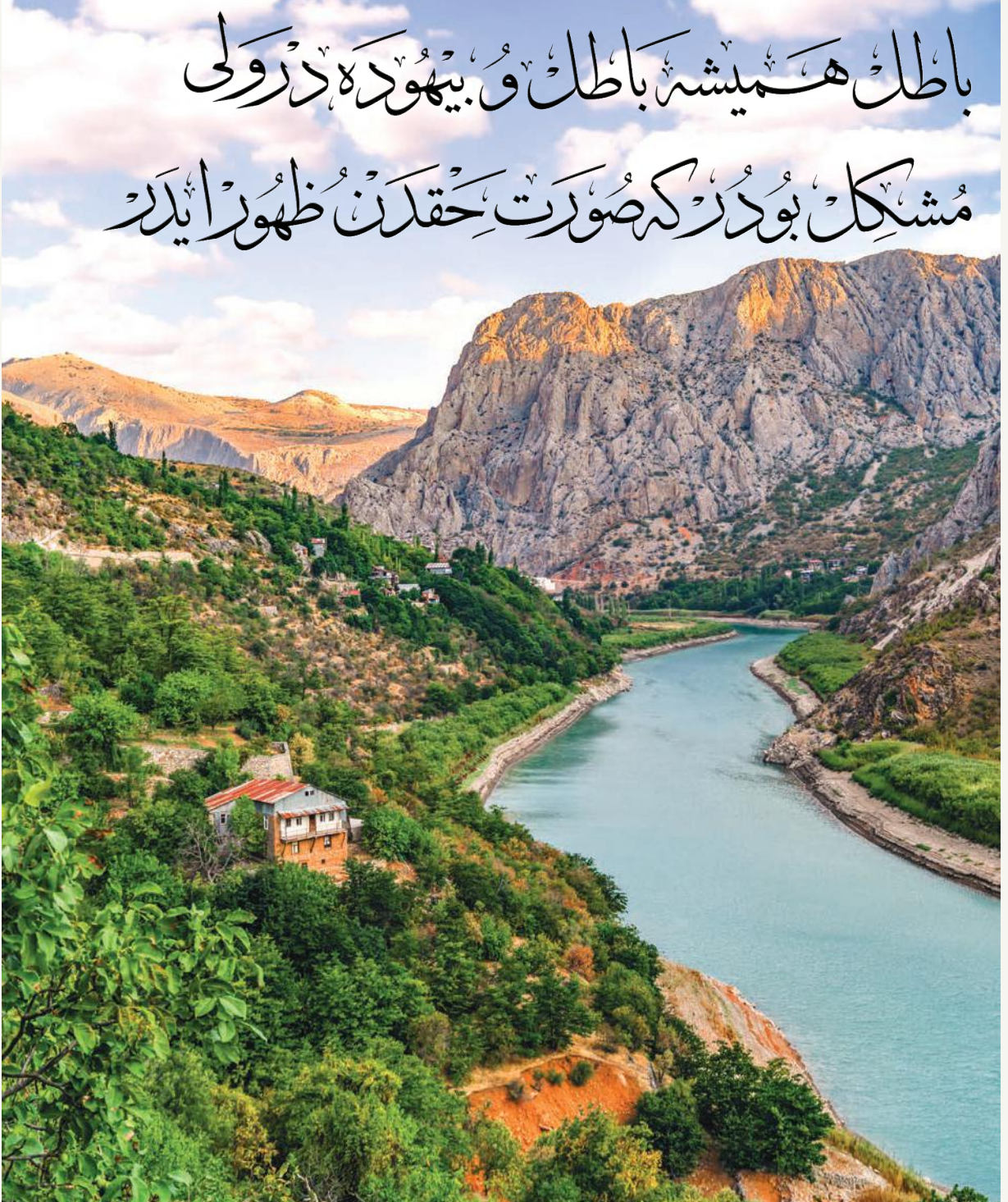
ABI KARDEŞ İLK ARABALI VAPURLARIMIZ

İsmi Sahilbent...
Abisi, Suhulet ile
beraber sadece yük
değil, dünyanın ilk
arabalı vapurları olma
özelliğini taşıyor.
1872'de Suhulet'in;
bir yıl sonra ise
Sahilbent'in boğazda
seferlere başlamasıyla
İstanbulular için deniz
ulaşımında büyük
kolaylık sağlanır.
Şimdi, 27 baca
numaralı Sahilbent'e
bakıyoruz. Yandan
çarklarıyla denizi döve
döve Haydarpaşa
Mendireği önlerinde
yol alıyor. Birkaç
kamyon ve biraz da
insan kalabalığını
sırtına yüklenmiş.
Beraberindeki
yolcular, sıcak olacak
ki güvertede ve
birkaçı kaptan köşkü
yanında seyahat ediyor.
Onlar, Boğaz havasını
teneffüs ederek
seyahat ederken biz de
onlar sayesinde tarihi
soluyoruz...

**Bâtıl hemîşe bâtıl u bîhûdedir velî
Müşkil budur ki sûret-i hakdan zuhûr eder.**

Bâkî

*Bâtıl, her zaman bâtıldır ve faydasızdır. Velâkin zor olan odur ki suret-i
haktan görünerek ortaya çıkar.*

باطل همیشه باطل و بیهوده در ولی
مشکل بود که صورتِ حقدن ظهور آید

KAYIKÇININ DUASI

Küçük Hüseyin Paşa, Kaptan-ı Deryâ iken Boğaziçi'ndeki sahilhanenin denize nazır odasında oturduğu bir gün, ihtiyar bir kayıkçının dalgın dalgın kürek çekerek geçtiğini gördü. Paşa, adamcağızın hâlinden sıkıntısı olduğunu düşünerek, kayıkçı oturduğu odanın önüne gelince, pencereden uzanıp kayığın içine bir kese altın attı. Kесе açılarak altınlar kayığın içine saçıldı. Birdenbire neye uğradığını şaşırarak kayıkçı ayağa kalktı, ellerini açıp:

“Yâ rabbi!” dedi. Sonra sevincin verdiği şaşkınlıkla afallayarak devamını getiremeyip duraklayınca Hüseyin Paşa pencereden:

“Sus, sus!” diye bağırdı. Korkusundan susan kayıkçı, ellerini indirdi. O sırada, yanında hadiseyi izleyen kâhyası:

“Efendim! Fakirin şu hâlde can u gönülden edeceği duayı niçin kestirdiniz?” Paşa:

“Gördün mü?” dedi. “Herif hayretinden ne söyleyeceğini şaşırıldı. Yâ maazallah ‘Aman yâ rabbi, şu adamı kayıkçılar kâhyası yap da biz de rahat edelim.’ der de duası kabul olunursa benim hâlîm nice olur!”

İngiliz gazeteci W.T. Stead'in (1849-1912), 1892'de yayınladığı “Eski Dünyadan Yeniye” başlıklı hikâyesinde, buzdağına çarpan bir gemiden kurtulanları anlattığını; 20 yıl sonra batan Titanik'teki kaptanın bu hikâyedeki kaptanla aynı ismi taşıdığını ve W.T. Stead'in de Titanik'in yolcularından olup gemiyle birlikte sulara gömüldüğünü...

BİLİYOR
MUYDUNUZ?

SÖZLERİN ASILLARI

LÜBNAN

Lübnan'ı çevreleyen dağlardaki beyaz kardan dolayı bu ismin verildiği bilinmektedir. Eski Sami dilinde, "beyaz" anlamına gelen "Laban" kelimesi, Arapçada zamanla süt ve yoğurt manasını kazanmıştır. Labandan, labanî "sütlü", lübn "sağmal, süt veren" manasındadır. Gündelik hayatta kullanılan, koyun ve inek sütünden elde edilen bir çeşit kremi peynir olan "labne" peynirinin ismi de bu kelimeden gelmektedir.

FİYATIYLA YAŞLANAN ET

Dostlarından biri koyun etinin okkasının seksen üç paraya satıldığını söylemesi üzerine Şikârîzâde: "Sübhanallah..." dedi. "Çocuk iken on üç paraya satılırdı. Şimdi seksen üç yaşına girdim. Et de o miktara çıkmış ve benimle beraber yaşamış!"

KANAAT

ECEL GELMEDİYSE...

Gence emîri Fadlun Ebulesvâr'ın, Ebulbeşîr adlı bir adamı vardı. Onu, Berda adlı bir şehre vali tayin etti. Ebulbeşîr:

"Efendim! İzin verirseniz kış gelene kadar gitmeyeyim. Zira Berda'nın havası pek kötü. Bilhassa yaz mevsiminde neredeyse orada kimse olmaz." diye epeyce kelim etti. Bunun üzerine Fadlun:

"Böyle bir inanca nasıl vardın? Ölüme gitmiyorsun ya! Hiç kimse eceli gelmeden önce ölmez. Boşuna endişeleniyorsun." diye latife etti.

Ebulbeşîr şu cevabı verdi:

"Efendimiz, doğru söylüyorsunuz. Elbette hiç kimse eceli gelmeden ölmez. Lâkin eceli gelmemiş kimsenin Berda'ya gittiği de görülmemiştir."

İbrahim bin Edhem Hazretleri, Horasan meliklerinden birinin oğlu idi. Bir gün kasrından dışarıya bakarken, elindeki ekmek parçasını yiyen bir adam gördü. Onu dikkatlice izledi. Adam, kuru ekmeği yedi, sonra su içti ve uyudu. İbrahim bin Edhem, hizmetçisini adama gönderip, uyandığında onu yanına getirmesini emretti.

Adam uykusundan uyanınca, hizmetkâr ona "Şu köşkün sahibi, konuşmak için seni çağırıyor." dedi. Adam köşke girdi. İbrahim bin Edhem onu görünce: "Ey Efendi, açlığınan dolayı ekmeği yedin ve doydun değil mi?" diye sordu. Adam: "Evet." dedi. "Susayınca suyu içerek kandın değil mi?" "Evet."

"Sonra da huzur içinde ve kalbinde hiçbir keder ve meşguliyet olmadan uyudun değil mi?" Adam "Evet." deyince İbrahim bin Edhem Hazretleri şöyle dedi:

"Ben, kendi kendime düşündüm. İnsanın nefsi şuncacık şeye kanaat edebiliyorsa, ben niçin bu dünya ile uğraşıp duruyorum?" Bundan sonra, yeryüzünde sefere çıktı.